

telj naj tedaj nikoli ne gleda na to, koliko bo učil, ampak le na to, da učenci vsaki nauk dobro prebavijo, da si ž njim nabirajo moči, in se jih tudi zavedajo.

3. Poduk naj vse obsega, to je, učitelj naj tako uči, da pri učencih nobena moč ne hira, temuč, da vsaka dobiva tečne hrane in se neprenehoma uri.

4. Poduk in odgoja se ne smeta nikoli ločiti. Poduk brez odgoje je prazen, odgoja brez poduka pa tudi ne shaja. Samo to, da človek vé, ga še ne zlahтни; zlahтни ga le dobro in pobožno serce. Odgoja brez vednosti rada kermi na kriva pota. Tedaj: podučuj in odgajaj, odgajaj in podučuj ob enem!

5. Podučuj na podlagi svete vere. Ves pravi nauk izvira od Bogá, in pelje zopet k njemu. Kar ne izhaja od Bogá in ne hrepení k njemu, je samo na sebi mertvo, in ne more roditi prave sreče. Neki stari šolski mož pravi: „Vednost brez prave verske podlage ne more človeka osrečevati“.

P.

Ravnopravnost slovenskega jezika v šolah. *)

Če bo kdo po sto letih prebiral zgodovino sedanjega časa, gotovo se bo čudil, in celó neverjetno se mu bo zdelo, da je za stvar, ki je tako jasna ko beli dan, in tako naravna, kakor da voda zmiraj le teče navzdol, in ne navzgor, da je za tako dokazano stvar bilo toliko prepira. Ne bo mu šlo v glavo, da je bilo nekdanj res tako nespametnih ljudi, ki so se védeli, kakor bi jim bilo v resnici mar za razvitek našega národa, ki pa še to niso spoznali, ali niso hotli spoznati, da se vsako ljudstvo le more podučevati in izobraževati v svojem, ne pa v tujem, njemu nerazumljivem jeziku . . . Naj važniše šole so nižje ali ljudske šole, ker naj več ljudi hodi v te šole, in le to zna in vé, kar se v njih naučí. Več ko je tedaj ljudskih šol in bolje ko se v njih podučuje, bolj razširjena je med národom tudi vednost in omika, in po številu, kolikor prebivavcev ene dežele hodi v ljudske šole, se po tem meri manjša ali večja omika v deželi. V tej razmeri raste tudi bogastvo in premoženje v vsaki deželi, ker si gotovo ta, ki več vé in zna, lože pomaga in pomore, kakor ta, kateri se svoje žive dni nič novega ni naučil, in k večemu po starem kopitu naprej kobaca.

*) Iz verle g. dr. Vošnjakove knjige: „Slovenci kaj čemo?“

Dobre ljudske šole so zato naj terdnejša podlaga občnega blagostanja vsake dežele . . . Ljudske šole pa morajo biti tako osnovane, da vsaki učenec, ki je pridno v šolo hodil in jo spešno doveršil, zna brati, pisati, številiti, da vé koliko toliko od zemljepisja, zgodovine in naravoznanstva, in da se je tudi djansko vabil kmetijstva, vinoreje in sadjereje. Koliko raznih nauk, in to vse v treh letih! Kako priden mora biti učenec, pa tudi kako marljivo mora podučevati učitelj, če hoče, da se dobro izurijo njegovi učenci! Ne ena ura se ne smé potratiti za kaj nepotrebnege, in učenje mora biti vravnano z ozirom na potrebe národa in dežele.

Ker so ljudske šole namenjene vsemu ljudstvu, bo menda vsaki pameten človek priznaval, da se učenci v njih ne morejo podučevati v drugem jeziku, kakor v tem, kterega znajo — v maternem jeziku. Učni jezik v ljudskih šolah mora tedaj tudi pri nas Slovencih biti slovenski, kakor je na Nemškem nemški, na Ruskem ruski, na Francoskem francoski itd. Vsi možjé, kteri imajo opraviti z izrejo otrok, so se že davno prepričali, da so ljudske šole spešne le tam, kjer so osnovane čisto na maternem jeziku. In to je očevidno. Da se človek kterega koli jezika tako dobro naučí, da razumé, kar sliši in bere o raznih naukih v tem jeziku, vaditi se mu je treba več let, in ne samo v šoli, ampak tudi v družini. Kako pa moremo po tem tirjati od kmečkega otročička, da se v treh ali štirih letih v ljudski šoli naučí nemški! To je čisto nemogoče; ker se pa to vendar prisiliti hoče, vidimo žalostne nasledke, da otroci iz šole stopivši so v vednostih, ki bi jim bile za njih stan naj potrebnejše, zanemarjeni, ker se je naj več časa potratilo s tem, da so se revežem v glavo vbijale nekatere nemške besede, ki so jih hitro zopet pozabili, in ki jim drugega ne koristijo, kakor da jim motijo glavo . . . Tudi bo vsaki kmet, ki mirno prevdarja, zakaj so ljudske šole, gotovo bolj zadovoljen, če vidi, da so njegovi otroci dobro podučeni v vseh potrebnih vednostih, če tudi le v slovenskem jeziku, kakor pa da res v glavi imajo nekaj nemških besedi, od tega pa, kar bi jim bilo v njihovem kmečkem stanu naj bolj potrebno, malo, ali nič ne vejo. Če si pa kdo želi svojega sina tudi v nemškem jeziku poudučevati, mu to vsaki učitelj v posebnih urah lahko stori; to pa nikdo ne more tirjati, da bi se zavoljo enega ali dveh vsi drugi otroci morali mučiti z nemščino, in tako tra-

titi zlati čas, in ga zgubovati za druge silno potrebne vednosti. Kar se otrok v ljudski šoli nauči, je podlaga vsi prihodnji omiki; pa treba je, da tudi, ko stopi iz šole, se še zmiraj trudi, da ne pozabi tega, kar je slišal v šoli. Zato je treba prebirati podučnih knjig . . . In lejte, to je naj večji dobiček ljudskih šol, če so osnovane na maternem jeziku . . .

Pomenki

o slovenskem pisanji.

IV.

U. Mislil bi človek, da velikanski narod slovanski ima svoj jezik, posamni rodovi pa govorijo svoje narečja, ktere se razvijajo in razlagajo iz občnega jezika.

T. Naj bolje bi to bilo, se vé; toda — Slovani sedaj še takega občnega jezika nimamo.

U. Ali ga nismo imeli nekđaj?

T. Mnogi mislijo, da so Slovani nekđaj imeli svoj vzajemni jezik, iz kterega so se poznej olikale sedanje narečja.

U. Mar to ni res?

T. Verjetno in skorej gotovo je, da so govorili kdaj enako; ali knjiga slovanska nima jezika, kteri bi bil oče vsem sedanjim. Knjižno se taki jezik skazati ne dá; torej tudi v tem pomenu ne moremo govoriti o staroslovanskem jeziku.

U. Odklejš se razlikujejo Slovani v jeziku?

T. Kar so se prikazali na pozorišču zgodovinskem, so bili razdeljeni v več rodov, in v njihovih prvih bukvah so znati že mnogotere razlike; vendar so tim manje, čim starje so knjige.

U. Koliko rodov ima v sebi narodna zadruga slovanska?

T. O tem sva govorila nekoliko predlanskim (vid. Jezičn. III, 32—50.), in tedaj sem ti povedal, da Sloveni ali Slovani smo Slovenci in Slovaci, Rusi in Rusini, Serbi in Sorbi, Poljaki in Bulgari, Čehi in Hrovatje.

U. To nas je, kot listja in trave! Prav poje pesnik, da „Slovanom solnce nikdar ne zajde“. Zahaja nam pač, in sicer vedno; toda ne zajde nam nikdar. Kedar nam tu za-